

УДК 378.1:687

**АНАЛІЗ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ДИЗАЙНЕРІВ У НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПИ**

© Рубан Н.П., Вілков С.М., Шляпіна Ю.Ю.

Українська інженерно-педагогічна академія

Інформація про автора:

Рубан Наталія Павлівна: ORCID: 0000-0001-8337-2739; Ruban_23@mail.ua; кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри «Креативної педагогіки і інтелектуальної власності»; Українська інженерно-педагогічна академія; вул. Університетська, 16, м. Харків, 61003, Україна.

Вілков Сергій Михайлович: ORCID: 0000-0002-9368-5795; vilkov@uipa.edu.ua; кандидат технічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи; Українська інженерно-педагогічна академія; вул. Університетська, 16, м. Харків, 61003, Україна.

Шляпіна Юлія Юрївна: ORCID: 0000-0002-1177-9617; barchenkojulia@gmail.com; магістр за спеціальністю «Професійна освіта. Дизайн одягу»; Українська інженерно-педагогічна академія; вул. Університетська, 16, м. Харків, 61003, Україна.

Стаття присвячена проблематиці підготовки дизайнерів вищих навчальних закладів. Шляхом проведення аналізу історичних подій, залучення іноземного досвіду, роботою з науковими виданнями працями вчених-педагогів: були охарактеризовані проблеми вищої освіти України в цілому, визначений їх вплив на підготовку дизайнерів, розвиток творчого мислення студентів. Як наслідок розроблені основні напрямки модернізації підготовки кваліфікованих спеціалістів в галузі дизайну, підняття національного культурного рівня особистості, зосередження на роботу з національним продуктом та виведення його на європейський ринок, що допоможе в подальшому вийти на якісно новий рівень на європейському ринку праці та викликати інтерес до самостійного, багатогранного українського мистецтва.

Ключові слова: вітчизняна система освіти, європейська система освіти, освітній процес, проблеми освіти, дизайнер, творчість, національне мистецтво, творчий розвиток, національний продукт.

Рубан Н.П., Вілков С.М., Шляпіна Ю.Ю. «Анализ содержания профессиональной подготовки дизайнеров в учебных заведениях Украины и Европы»

Статья посвящена проблематике подготовки дизайнеров высших учебных заведений. Путем проведения анализа исторических событий, привлечение иностранного опыта, работой с научными трудами ученых-педагогов: были охарактеризованы проблемы высшего образования Украины в целом, определено их влияние на подготовку дизайнеров, развитие творческого мышления студентов. Как следствие разработаны основные направления модернизации подготовки квалифицированных специалистов в области дизайна, поднятия культурного уровня личности, сосредоточение на работу с национальным продуктом и вывод его на европейский рынок, поможет в дальнейшем выйти на качественно новый уровень на европейском рынке труда и вызвать интерес к самостоятельному, многогранному украинскому искусству.

Ключевые слова: отечественная система образования, европейская система образования, образовательный процесс, проблемы образования, дизайнер, творчество, национальное искусство, творческое развитие, национальный продукт.

Ruban N., Vilkov S., Shlyapina Y.

Analysis of the Content of Vocational Training Designers in Educational Institutions of Ukraine and Europe»

The article is devoted to the problems of designers training of universities. By analyzing historical events, attracting international experience, work with scientific publications of scientists-teachers, were characterized by problems of higher education in Ukraine, determined their impact on training designers, development of creative thinking of students. As a result, developed the main directions of modernization of training skilled specialists in the design, raise the level of national cultural identity, focusing on the work of the national product and its output to the European market, which will help in the future to reach a new level in the European labor market and cause a self-interest, multifaceted Ukrainian art.

Keywords: national education system, the European system of education, education, education problems, designer, creative, art, creative development, national product.

Постановка проблеми. Основною проблемою, яка спонукала до написання даної статті - є досить серйозні розбіжності в поглядах вчених-педагогів, стосовно змін у структурі вищої освіти, зокрема у підготовці студентів творчих спеціальностей, особливо відносно нового ще для нас напрямку – дизайн. Сформувалося дві групи вчених, які повністю спростовують погляди та принципи одна одної. Суть проблеми у тому, що освіта України зупинилася на певному етапі розвитку, порівняно з іншими країнами, у зв'язку з економічною ситуацією відбувається «витік мозку» в інші більш перспективні країни, наші спеціалісти підвищують кваліфікацію на міжнародному ринку праці. Ця проблема є також досить вагомою та актуальною не тільки в галузі освіти, щоб цей процес припинити, необхідні зміни – це і призвело до своєрідного «розколу» між вченими-педагогами. Прихильники вітчизняної системи освіти проти радикальних змін у навчанні, адже міцним фундаментом для нього стали: досвід багатьох століть формування вітчизняної системи освіти, національна культура та менталітет українського народу, а зміни лише допоможуть остаточно знищити почуття нації, єдності народу і призведуть до повної втрати великої культурної спадщини України [7]. Інша група рішуче настроєна на зміни, на тотальне знищення стереотипів вітчизняної освіти, які на їх думку, лише заважають розвитку і призведуть до швидкої деградації системи освіти. В якості виходу з такої ситуації, можна вважати повний перехід до європейської системи освіти. Отож, яким чином готувати майбутніх спеціалістів у галузі дизайну: цілковито орієнтувати їх навчання на європейські стандарти та вимоги, з урахуванням суто європейського мистецтва та культури, чи навпаки фундаментувати підготовку українських дизайнерів на національному мистецтві, пропагувати його не тільки на студентських семінарах і у широкому сенсі – за межами української держави, заохочувати іноземних студентів до вивчення нашої культури?

Можна довго приймати чи спростовувати різні погляди, але зрозуміло одне, що Україна зараз стоїть на порозі радикальних змін, які грядуть і в системі вищої освіти, від того якими будуть їх наслідки залежить майбутнє нашої нації, тому до цього питання потрібно підходити досить серйозно, зважаючи та перевіряючи всі можливі шляхи, вирішення цієї проблеми.

Постановка завдання. Згідно з поставленою проблемою, необхідно запропонувати можливі шляхи вирішення складної ситуації в системі вищої освіти України та підготовці кваліфікованих кадрів в галузі дизайну. Шляхом використання наукових робіт педагогів, використання іноземного та вітчизняного досвіду, запровадження нових методів та форм по роботі зі студентами, розвитку їх творчого потенціалу та мотивації до реалізації нових ідей у галузі дизайну. Це спонукатиме не тільки до культурного відродження України та її мистецтва, а й до популяризації слов'янської культури, моди на території інших країн, визнання українських дизайнерів як невід'ємної частини світової модної індустрії.

ЗМІСТ ОСВІТИ

Аналіз останніх досліджень та публікацій. До рішення даної проблеми зверталися багато вчених, намагаючись з'ясувати основні положення, щодо необхідності врахування зовнішніх і внутрішніх чинників при розкритті сутності досліджуваних процесів в освіті при підготовці студентів, серед імен вчених найвідоміші: А. Алексюк, Г. Васянович, О. Гура, Р. Гуревич, Н. Дем'яненко, В. Кремень, А. Кузьмінський, В. Нагаєв [1].

Найбільш докладно та точно досліджена проблема модернізації вищої освіти, зокрема і її творчих спеціальностей, у роботах Олександра Наумовича Джуринського [5,6], Бориса Львовича Вульфсона [3,4] та Анни Анатоліївни Сбруєвой [7]. Олександр Джуринський зумів найбільш широко охопити питання історичного розвитку освітніх процесів, проблеми детермінованості сучасної освіти економічними, політичними та соціальними чинниками [5,6]; Анна Сбруєва, роз'яснює новітні тенденції розвитку системи безперервної освіти у провідних розвинутих країнах Європи та в Україні та інтеграційні процеси в освітній сфері у європейському регіоні та у глобальному вимірі [7]; Борис Вульфсон у своїх роботах аналізує сучасні та історичні проблеми підготовки культурно розвинених спеціалістів, досліджує значення мистецьких дисциплін у творчих спеціальностях та показує їх вплив на історію та сьогодення [3,4].

Обрані науковці розробляли свої роботи, спираючись на такі джерела як: матеріали міжнародних конференцій з питань освіти ЮНЕСКО, Ради Європи, ОЕСД, Всесвітньої педагогічної профспілки "Міжнародна освіта", IX та X Всесвітніх конгресів з порівняльної педагогіки, статистичного щорічника ЮНЕСКО тощо, педагогічних досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців, громадсько-політичної періодики.

Виклад основного матеріалу. Організація навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах має багато недоліків. Студенти часто проявляють слабкість, апатію, коли від них викладачі вимагають самостійності, ініціативності, творчості. А як досить точно зауважив О. Н. Джуринський саме такі недоліки в роботі студентів дозволяють процвітати малопродуктивним методам навчання – заучування, неосмислене повторення, засвоєння матеріалу на досить короткий час і т.д [5]. Тому впевнено можна сказати, що наслідування, повторення, копіювання стали невід'ємною складовою навчального процесу, який дуже часто орієнтований на модель «вчитель як центр навчання», «на середнього учня» і зовсім далекий від бажань, умінь та планів самих студентів. Дана проблема найбільше помітна на творчих спеціальностях, особливо у сфері дизайну, де лівова частка успішного та продуктивного навчання залежить від студента, а не від викладача. Адже дана спеціальність не має точних правил, границь та вимог, студент не може просто завчити та необдуманно копіювати, чи відтворювати вимоги викладача, все залежить від рівня творчого розвитку, вміння абстрактно мислити, постійно знаходитися у творчому пошуку нових ідей та джерел натхнення, - викладач не може змусити так діяти студента, не може дати чітких схем та правил за якими працюють митці в модній індустрії, а може лише допомогти, підштовхнути до правильних рішень, працювати разом зі студентом, постійно мотивувати до творчого пошуку, а від студента вже буде залежати, настільки плідною буде його робота, а отже, і навчання [6].

Борис Вульфсон за зразок бере систему європейської освіти, яка вже стикалася з такою проблемою, коли навчальний процес втратив свою продуктивність, студенти зовсім не розвивались культурно, процвітали байдужість, безініціативність та повна ліквідація творчого підходу до навчання. Першою зреагувала Велика Британія, почався пошук шляхів реорганізації навчально-виховного процесу, активізації творчої роботи студента. У першій половині XX століття він був направлений на оновлення змісту, форм, методів навчання та виховання, - це призвело до поглиблення вивчення таких дисциплін: історія мистецтва, культурологія, мистецтвознавство, які спонукали до розвитку творчого відношення студентів до навчання, підіймали їх загальний культурний рівень [3].

Були сформовані специфічні умови здобуття знань за новими принципами: враховувалися особливості психології студента, підготовка майбутніх спеціалістів не обмежувалася тільки теоретичним викладенням матеріалу, невід'ємною складовою

ЗМІСТ ОСВІТИ

начального процесу тепер стала трудова та творча підготовка, де вони могли закріпити, раніше засвоєні знання, дослідницькі роботи стали частково відповідати інтересам та бажанням студентів. Звісно це не ідеал освітньої системи, але навіть такі незначні зміни призвели до покращення освітнього процесу, до підняття інтересу у навчанні, студенти почали себе відчувати, хоч ще і не значною та все ж таки невід'ємною частиною навчального процесу [3].

Як зазначає Вульфсон у своїй роботі «Історія та сучасні проблеми порівняльної педагогіки»: «Р. Штайнер – один з реформаторів освіти того часу, вважав головним пошук найбільш продуктивних форм емоційно-естетичного виховання: розвиток фантазії, навички аналізу та характеристики творів мистецтва у різних жанрах, виконання творчих робіт, залучення студентів до самодіяльності, до організаційної роботи в навчальному закладі»[4].

Саме за цей період відбувається значне піднесення у вивченні дисципліни «Історія мистецтва», поглиблюється вивчення зокрема образотворчих майстрів, збільшується кількість матеріалу з викладення дисципліни, її поширення відбувається майже на всі спеціальності, не залежно від напрямку підготовки. Звісно такі зміни в структурі освіти не призвели до глобального перевтілення системи освіти, але вони сприяли розвитку «Дизайну» як окремої дисципліни, формували у студентів почуття прекрасного, гармонії з мистецтвом, розвивали естетичний смак. Саме з цього періоду «Історія мистецтва» міцно закріпилася серед числа обов'язкових для вивчення студентами дисциплін, переплелася міжтемними зв'язками з іншими предметами і зайняла своє місце в європейській системі освіти.

Як свідчать педагогічні джерела (Богуславський М. «Структура сучасного історико-педагогічного знання») [1], то на території нашої держави цей процес формувалася досить довго, нестабільно і навіть, не можна сказати, що зараз він є остаточно завершеним. У зв'язку з геополітичним фактором найбільш популярними спеціальностями на території України завжди були: інженерія, машинобудування, аграрні та гірничі напрямлення, тому розвиток творчих та мистецьких напрямів дещо відставав і не користувався особливою популярністю. Хоча навіть цей фактор не завадив розвитку досить відомих і перспективних шкіл дизайну харківської та київської, саме на цій території і зосередились культурні центри нашої країни.

Якщо порівняти навчальні плани підготовки дизайнерів західних країн та України, ми все одно поступалися кількістю годин, які виділялися на вивчення дисциплін, годин на самостійну роботу, але наші студенти чудово проводили науково-дослідні роботи, глибоко вивчали культуру слов'янського народу і вміло поєднували здобуті знання з творчим підходом у своїх роботах. Хоча, як свідчать данні опитування студентів та викладачів, то для європейців дисципліна «Історія мистецтва» займала приблизно 7 місце у рейтингу з 20 дисциплін, а для українців лише 14 місце [2]. Все одно цей факт ніяк не характеризує сам рівень на якому ведеться виклад дисципліни. Не дивлячись на не досить високий показник популярності в нашій країні творчих спеціальностей, ми все одно зуміли внести до дисципліни «Історія мистецтва» свій культурний внесок. Наша трипільська культура, петриківський розпис, писанкарство и всесвітньо відома вишивка, якими захоплюються весь світ.

Досить негативним фактором є те, що наші студенти втрачають можливість поглиблено вивчати не тільки саму історію мистецтва, а й зокрема історію українського мистецтва, що призводить до стрімкого спадання національного культурного розвитку. Намагаючись йти в ногу з часом, не відставати від науково-технічного прогресу, вносяться постійні зміни до навчальних програм, вони переобтяжуються новою інформацією, майже всі напрями підготовки базуються на комп'ютерних програмах, студенти не працюють творчо, безпосередньо з самим матеріалом, своїми руками. Це поступово призводить до втрати зв'язку з істинною українською культурою, її минулим та майбутнім.

Поглиблення вивчення мистецьких дисциплін для майбутніх дизайнерів є надзвичайно важливим – це допоможе їм самореалізуватися в майбутньому та набути

ЗМІСТ ОСВІТИ

високого соціального престижу, адже що то за спеціаліст, який не знає власної історії, аспектів її формування та значення у сьогоденні. Специфіка підготовки студентів спеціальностей з дизайну є значимою, що проявляється у засвоєнні ціннісних орієнтацій, норм, елементів як національної, так світової культури. Студентське середовище є благодатним ґрунтом, взаємодія в якому завершується соціально-культурним формуванням. Мистецтво – це засіб просвітництва (передача досвіду, фактів) і освіти (передача навичок мислення, узагальнення системи поглядів).

Завдяки підвищенню освітнього рівня підготовки фахівців, наша держава не тільки вийде на якісно новий рівень в освіті, покращить загально культурні показники, а й принесе значну економічну вигоду. Для прикладу, як зазначив А. Джуринський [4], у США п'ята частина загальнодержавного прибутку надходить від іноземних студентів, а на прикладі ситуації сьогодення - Україна у зв'язку з подіями останніх років втратила майже 60% іноземних студентів. Вигоди від підвищення освітнього рівня для України наведено в таблиці.

Таблиця

Вигоди від підвищення освітнього рівня для України

	Суспільні інтереси	Приватні інтереси
Характеристика вигоди	<ul style="list-style-type: none"> • українські спеціалісти вийдуть на міжнародний ринок праці; • залучення іноземного досвіду в освіті України; • поширення української продукції на території інших країн; • додаткові матеріальні надходження від іноземних студентів. 	<ul style="list-style-type: none"> • додаткові матеріальні надходження до вищого навчального закладу; • співпраця з іноземними вищими закладами; • реалізація програм по обміну досвідом; • розширення матеріальної бази для підготовки студентів; • можливість проводити науково-дослідні роботи, екскурсії за кордоном.

Після аналізу багатьох аспектів, які можуть впливати на розвиток та структуру освітнього процесу, користуючись працями вчених-педагогів та багатограним історичним досвідом, можна сказати, що українська система освіти має міцне культурне та наукове підґрунтя. Зовсім не обов'язково копіювати європейську схему викладання як загальних, так і спеціальних предметів, але й не варто відмовлятися від співпраці та практики деяких здобутків європейського досвіду.

Особливу увагу необхідно приділити творчим дисциплінам, які дещо «обділені» національним фактором. Студенти майже зовсім на вивчають формування української культури, основна їх частка знань зосереджена, в коротких відомостях з шкільного курсу «Історії України», або «Культурології», які охоплюють лише поверхнєве ознайомлення з основною інформацією, майбутні дизайнери не працюють з літературними першоджерелами у бібліотеках, не відвідують музеї, мистецькі виставки, а користуються короткими статтями з інтернету, там же знаходять зразки мистецьких творів, які надають лише поверхнєву інформацію, яка часто не підкріплена ніякими фактами, не мають ні автора, ні наукового підґрунтя, трапляється, що зовсім не відповідають першоджерелу. Ми поступово втрачаємо безцінні багатівкові культурні надбання нашого народу, які можуть стати і джерелом натхнення для майбутнього дизайнера, вражатимуть своїми формами архітектора, стануть бездонним кладязем нових ідей для художника чи музиканта. Наша культурна спадщина багатогранна, різноманітна у своїх формах та кольоровій гаммі, неперевершена у майстерності та своїй неповторності, наші студенти це знати, пишатися цим, вивчати.

Нам не потрібно змінювати систему освіти, нам потрібно її удосконалити, доповнити, але зробити це так, щоб вона працювала на благо українського народу, на піднесення

ЗМІСТ ОСВІТИ

української культури та економіки. Навчальний процес можна зробити більш цікавим та продуктивним, збільшивши кількість студентських науково-дослідних робіт, введення в систему освіти обов'язкових екскурсій по культурним пам'яткам, залучення студентства до організаторської діяльності власного культурного розвитку в поєднанні з відпочинком. Зумівши створити, щось нове, власне, ми без перешкод зуміємо вийти і на європейський ринок праці і довести, що наша система освіти також може слугувати зразком і для інших.

Список використаних джерел

1. Богуславський М. Структура сучасного історико-педагогічного знання / М. Богуславський // Шлях освіти. – 1999. – № 1. – С. 37-40.
2. Воскресенская Н. М. Великобритания: стратегические направления развития образования / Н. М. Воскресенская // Педагогика. – 1996. – № 2. – С. 91-98.
3. Вульфсон Б. Л. Стратегия развития образования на Западе на пороге XXI века / Б. Л. Вульфсон. – М.: Изд-во УРАО, 1999. – 87 с.
4. Вульфсон Б.Л. Сравнительная педагогика: учеб. пособие / Б. Л. Вульфсон, З. А. Малькова. – М.: Изд-во УРАО, 1996. – 203 с.
5. Джурицкий А. Н. Развитие образования в современном мире : учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по пед. спец. / А. Н. Джурицкий. – М.: Владос, 1999. – 200 с.
6. Джурицкий А. Н. Зарубежная школа. Современное состояние и тенденции развития : учеб. пособие для студентов пед. ин-тов / А. Н. Джурицкий. — М.: Просвещение, 1993. – 192 с.
7. Сбруева А. А. Порівняльна педагогіка: навч. посіб. / А. А. Сбруева. – Суми: Ред.-вид. відділ СДПУ, 1999. – 300 с.

References

1. Bohuslavskyy, M 1999, 'Struktura suchasnoho istoryko-pedahohichnoho znannyya', *Shlyakh osvity*, no. 1, pp. 37-40.
2. Voskresenskaya, NM 1996, 'Velikobritaniya: strategicheskiye napravleniya razvitiya obrazovaniya', *Pedagogika*, no. 2, pp. 91-98.
3. Vulfson, BL 1999, *Strategiya razvitiya obrazovaniya na Zapade na poroge XXI veka*, Izdatelstvo URAO, Moskva.
4. Vulfson, BL & Malkova, ZA 1996, *Sravnitel'naya pedagogika*, Izdatelstvo URAO, Moskva.
5. Dzhurinskiy, AN 1999, *Razvitiye obrazovaniya v sovremennom mire*, Vlados, Moskva.
6. Dzhurinskiy, AN 1993, *Zarubezhnaya shkola. Sovremennoye sostoyaniye i tendentsii razvitiya*, Prosveshcheniye, Moskva.
7. Sbruyeva, AA 1999, *Porivnyalna pedahohika*, Redaktsiyno-vydavnychiy viddil SDPU, Sumy.

Стаття надійшла до редакції 08.04.2015р.